Seminář k dějinám astronomie

VÝZKUMNÉHO CENTRA PRO TEORII A DĚJINY VĚDY

6. května 2013
Sedláčkova 19, 306 14 Plzeň
místnost RJ-209

11:00–12:00

TEXTOVÁ A IKONOGRAFICKÁ TRADICE SPISŮ O SOUHVĚZDÍCH OD ANTIKY PO STŘEDOVĚK

Alena Hadravová

14:00–15:00

PŘEMYSLOVSKÝ HVĚZDNÝ GLÓBUS

Petr Hadrava

Výzkumné centrum pro teorii a dějiny vědy – CZ.1.07/2.3.00/20.0138

evropský sociální fond v ČR
EVROPSKÁ UNIE
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

TEXTOVÁ A IKONOGRAFICKÁ TRADICE SPISŮ O SOUHVĚZDÍCH OD ANTIKY PO STŘEDOVĚK

PhDr. Alena Hadravová, CSc.
Ústav pro soudobé dějiny AV ČR
e-mail: hadravova@usd.cas.cz

Tři základní antická díla o souhvězdích (Arátovy *Jevy na nebi*, Pseudo-Eratosthenova *Zhvězdnění* a Hyginova *Astronomie*) se přes raně středověká scholia dočkala svého zpracování v oblíbeném pojednání *O souhvězdích* Michaela Scota (Sicílie, 1220), jehož nejvýznamnější opisy vznikly v severní Itálii a v Čechách. Michaelův spis dále rozpracovali jeho pokračovatelé (např. latinský rkp. Praha, NK XXVI A 3 anonymního autora). V přednášce upozorníme na vybrané textové a ikonografické souvislosti látky, která byla v živém povědomí po mnoho staletí. Zastavíme se též u Ptolemaiova *Katalogu hvězd*, který přes as-Súfího arabské prostřednictví vešel ve známost v latinském překladu Gerarda z Cremony a byl platný až do raného novověku (Mikuláš Koperník, Tycho Brahe). Souřadnice Ptolemaiova *Katalogu hvězd* jsou také východiskem exaktního zpracování přemyslovského nebeského glóbu, který bude představen v navazující přednášce.

PŘEMYSLOVSKÝ HVĚZDNÝ GLÓBUS

Doc. RNDr. Petr Hadrava, DrSc.
Astronomický ústav AV ČR
e-mail: had@sunstel.asu.cas.cz

Přemyslovský nebeský glóbus pocházející původně ze sbírek českých králů (dnes uložený v Bernkastel-Kues) byl vyroben ve 2. Polovině 13. století patrně pro Přemysla Otakara II. Ikonografie tohoto nejstaršího dochovaného glóbu z křesťanské Evropy odpovídá antickým vzorům a jeho konstrukce Ptolemaiovu návodu na stavbu univerzálního precesního glóbu, čímž se odlišuje od soudobých islámských i pozdějších evropských glóbů. Naše proměření poloh hvězd ukazuje, že byly vyneseny se střední chybou přibližně 1mm, což svědčí o tom, že Přemyslovský glóbus byl zhotoven jako přesný astronomický přístroj.